

III.2. A kínai urbanizáció jellegzetességei

Bevezetés

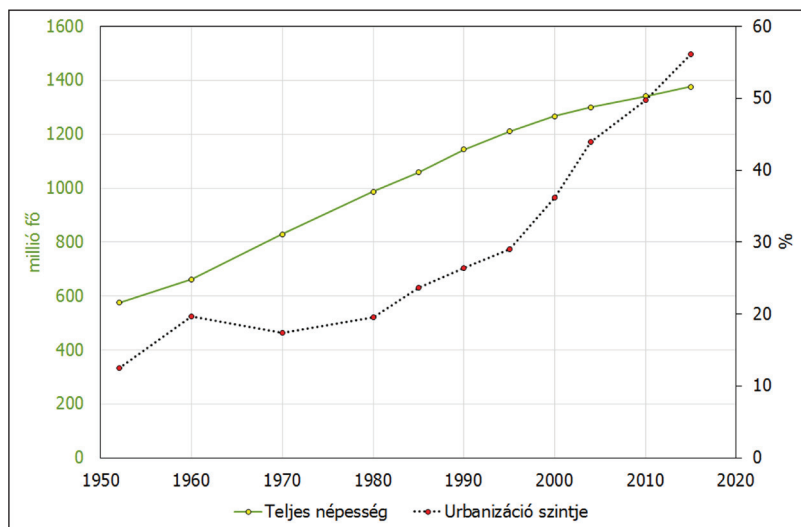
A kínai gazdaság- és társadalomfejlesztési politika alapvetően támaszkodik a városokra, a városiasodó struktúrákra. A kínai gazdaság városalapú – mind a technológiai modernizáció és a kutatás-fejlesztés, mind pedig a fejlett ipari termelés szempontjából. Az urbanizáció és a gazdaságfejlesztés közötti erős összefüggések fényében az urbanizáció főbb trendjeinek megismerése hozzájárul a kínai törekvések jobb megértéséhez. Az OBOR számos olyan kínai gazdasági törekvés eszközéül szolgál, amelyeknek meghatározó részben az urbanizációs és a vele összefüggő demográfiai folyamatok jelentik a háttérét. A kínai urbanizáció jelenlegi és várható jövőbeli jellegzetességei, potenciáljai és kihívásai így a gazdaság tendenciákon és politikai célokon keresztül áttételesen hatnak Közép-Európára, benne Magyarországra is.

Urbanizációs folyamatok

Kínában az elmúlt három évtizedben gyors ütemű urbanizációs folyamat zajlott. Az ország városi lakossága 1978-ban még az összlakosság kevesebb, mint 20 százalékát tette ki, ám 2012-ben már 52 százalék volt; a növekedés több mint 500 millió embert jelent. Bár Kína urbanizációja abszolút számokban precedens nélküli, az urbanizáció növekedése nemzetközi összehasonlításban nem tekinthető kivételesnek. Az ország urbanizációs rátája a fejlődés összehasonlítható fázisaiban valójában alacsonyabb volt, mint például Japáné vagy a Koreai Köztársaságé, de magasabb az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság múltbeli adatainál. Mindazonáltal a gyors urbanizáció ellenére a városi népesség aránya elmarad attól az értéktől, amely Kína jelenlegi egy főre jutó bevétele alapján várható lenne (WORLD BANK 2014).

A gyors urbanizáció az elmúlt 30 évben példa nélküli gazdasági átalakulást eredményezett, amely elősegítette Kína gyors GDP növekedését, és kihúzott a mély szegénységből több mint 500 millió embert. Közülük sokan részt vettek Kína hatalmas vidék-város migrációjában, és az agrárgazdaság domináns területeiről a városba, ipari és szolgáltatási környezetbe költöztek. Kína átlagos GDP növekedési rátája az elmúlt

három évtizedben elérte a közel 10 százalékot. A városi körzetekben olcsó telekterület, a városba áramlók révén bőséges munkaerő-kínálat állt rendelkezésre, a terjeszkedő infrastruktúra pedig katalizálta ezt a gyors növekedést (ZHUOYONG, CH. 2008).

68. ábra: Urbanizáció menete Kínában

Adatforrás: ZHUOYONG, CH. 2008 és Kínai Statisztikai Hivatal

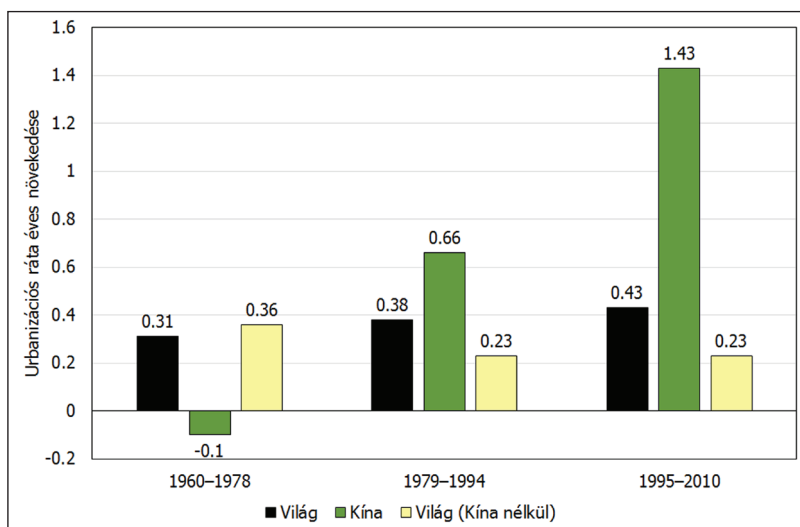
A magas fokú urbanizáltság jó fokmérője lehet egy régió társadalmi-gazdasági fejlettségének, ugyanakkor a túl gyorsan végbemenő folyamat hatalmas kihívások elé állíthat egy térséget. Ha egy ország nagy százalékban urbanizált, az általában arra enged következtetni, hogy magasabb fejlettségi szinten áll. Sok kormányzat kiemelt figyelmet fordít a városiasodás felgyorsítására, támogatja az urbanizációt serkentő fejlesztéseket, csak éppen a folyamatok minőségét nem próbálja javítani (például a megfelelő infrastruktúra, ellátórendszer kialakítását) (WORLD BANK – DEVELOPMENT RESEARCH CENTER OF THE STATE COUNCIL, CHINA 2014).

A kínai kormány alapvetően kedvező jelenséggént tekint az urbanizáció folyamatára, amennyiben a kis- és középvárosokba is áramlik a népesség, viszonylag kiegyenlítetten. Jelenleg azonban inkább a nagyvárosokba való koncentrálódás figyelhető meg, ami komoly problémákat hordoz magában, és a kedvezőnek is tekinthető általános statisztikák jelentős, sok területen nagy feszültségeket okozó jelenségeket

fednek el (WORLD BANK – DEVELOPMENT RESEARCH CENTER OF THE STATE COUNCIL, CHINA 2014).

Az urbanizáció hullámai

A nyugati, fejlettnak minősülő országokban hamarabb elkezdődött az urbanizáció folyamata, kiegyensúlyozott volt a népességáramlás, és ezzel lépést tartva fokozatosan fejlődött a város gazdasága, infrastruktúrája, ellátórendszere. Kínában az urbanizáció mértéke sokkal gyorsabb, mint a gazdasági fejlődése, ami számos negatív következménnyel jár (CHEN, M. et al. 2013). Kína hatalmas gazdasági növekedést ért el az utóbbi 40 évben, aminek 3 fő mozgatórugója volt: bőséges munkaerő, olcsó földek és az infrastrukturális fejlesztésekbe történő beruházás. 2011-ben elérte az 50 százalék feletti urbanizáltsági szintet, 2030-ra pedig ez az érték 70 százalék lesz az előrejelzések szerint (YU, A. T. W. et al. 2014; TAN, Y. et al. 2017). Bár a számadatokból az látszik, hogy viszonylag magas fokú az urbanizáció mértéke, a gazdasági növekedéshez viszonyítva ez mégsem elegendő nagyságú, és még mindig elmarad a hasonló fejlettségű más országokétól, miközben az urbanizáció szintjét mutató statisztikák fölfelé torzítanak a széles kiterjedésű agglomerációs területek városhoz sorolásával (ZHUOYONG, CH. 2008).

69. ábra: A világ és Kína urbanizációja, 1960–2010.
Adatforrás: CHEN, M. et al. (2013)

Bármennyire is sajátos, egyedi modell, a kínai térbeli folyamatokat az 1949-es kommunista hatalomátvétel óta alapvetően a szocialista városfejlesztési koncepció határozza meg, annak ellenére, hogy bizonyos részeit tekintve jelentős átrendeződés történt az 1980-as évek óta. A hagyományosan erősen központosított kínai közigazgatás jó alapokat kínált a kiépülő szocializmusnak, és az 1950-es évektől kezdve a szocialista településfejlesztési jellegzetességek, azaz az ideológiai meghatározottság, az autonómiák felszámolása és a centralizált igazgatás, a gazdaság kollektivizálása és a nehézipar fejlesztése (Kocsis J. B. 2009) döntő jelentőségűvé váltak. A korszak más szocialista országaiban hasonló folyamat ment végbe, és bár döntő pontokon fontos eltérések jelentek meg, a szocialista urbanizáció megkülönböztető jellegzetességei – mint az alacsonyabb szegregáció, az alacsonyabb városiasság és az alurbanizáció – jól tetten érhetőek. (SZELÉNYI I. 1996).

Az urbanizáció során a demográfiai átmenet nyomán gyorsan növekvő, mezőgazdasági termelésből élő népesség fokozatosan áttér a városokban összpontosuló ipari termelésre, majd a szolgáltató szektor nyer egyre nagyobb teret az iparral szemben. A szocialista rendszerek kivétel nélkül részint ideológiai megfontolásból, részint gazdasági kényszerek hatására mesterségesen visszafogták a népesség városba áramlását. Az ipari, azon belül is a nehézipari, hangsúlyosan hadiipari beruházások nagyfokú erőltetése forrásokat vont el a „nem termelő” beruházásoktól. További forrásokat – országonként eltérő mértékben – az agráriumtól vontak el, mivel az nem-termelő szektornak számított, ahogyan az oktatás, a közlekedés vagy a lakhatási kérdések sem. Az ideológiai megfontolások szintén jelentős szerepet játszottak, a városokhoz társított burzsoá értékek és rétegek visszaszorítása érdekében.

A szocialista országokat tehát a hasonló gazdasági fejlettségű nem-szocialista országokhoz képest alacsonyabb szintű urbanizáció jellemezte, de ennek terén jelentős eltérések tapasztalhatók. Az európai szocialista országokban mérsékelten nőtt az urbanizáció szintje a szocialista korszak egészében, míg pl. Kambodzsában és Vietnámban a városi burzsoázia kiirtása, az általános városellenesség következtében jelentős dezurbanizáció következett be. Kínában az urbanizációs folyamatok valahol a kettő között helyezkedtek el: az 1978-as reformokig gyakorlatilag az 1960-es szinten marad a városi népesség aránya, aminek részben a Kulturális Forradalomban kicsúcsosodó ideológiai, részben pedig gazdasági okai voltak (ZHUOYONG, CH. 2008).

A kínai iparosításban az 1980-as évekig a nehézipar erőltetett fejlesztése mellett az ipari üzemek vidékre telepítése játszott jelentős szerepet a gazdaságpolitikában, helyben tartva a munkaerőt (SZELÉNYI I. 1996). A vidéki ipartelepítés jelszava a „földnek, de nem a falunak az elhagyása, belépés a gyárba, de nem a városba” volt. A párt hivatalos ideológiája anti-urbánus volt, és a gazdaság fejlesztését urbanizáció nélkül írta elő (ZHUOYONG, CH. 2008). Továbbá a mezőgazdaságból kivont források ellehetetlenítették a modernizációt a földművelésben, a gépesítés és technológiai fejlődés hiányában pedig még inkább munkaerő-igényes lett ez az ágazat.

Az alulurbanizáltság általánosan elfogadott jelensége (PENG, X. 2011) mellett az 1978-at megelőző időszak nem egységes. Kezdetben mérsékelt urbanizáció folyt, amit a Nagy Ugrás három éve alatt (1958-1960) az ipari termelés fellendítésének szándékával fokoztak. Ennek kedvezőtlen mellékhatásai a vidéki élelmiszerellátási zavarokban jelentkeztek. Az ellenreakció a parasztok földhöz kötésének szigorítása, a háztartási regisztrációs rendszer megerősítése, illetve az urbanizáció visszafordítása lett, ami a későbbi Kulturális Forradalom hivatalos városellenességében is tetten érhető (ZHUOYONG, CH. 2008).

A városi gyárak munkaerő-igényét így jó ideig nem tudta kielégíteni az agráriumból felszabaduló munkaerő, ahogyan más, fejlettebb országokban történt. Ez a folyamat, illetve az agrártermékek árának alacsonyan tartása a vidéki népesség elszegényedését eredményezte, ami máig kedvezőtlenül hatott az iparra – hiszen nem volt, illetve nincsen elegendő helyi felvevőpiaca az előállított termékeknek, így nagyon erős az exporttól való függés (CHEN, M. et al. 2013).

A kínai politikaalkotást a város-vidék kapcsolatot illetően az utóbbi évtizedekben kétféle nézet jellemezte az 1980-as évek előtt a vidékközpontú politikaalkotás volt általános. Az alul-urbanizáltság kezdeti oka abban keresendő, hogy az egykori kommunista párt alapját a parasztok képezték, az agrárium volt az elsődleges szektor. A város-vidék kapcsolatokban jól kirajzolódik a város dominanciája: a városok előnyös helyzetének kialakítása érdekében történik a politikai döntéshozatal, a vidék szabályozása, a vidéken termelt javak elosztása. E dominancia csökkentését célozta a kommunista párt, amelynek érdekében kitűzték az ipar és a mezőgazdaság egyidejű fejlesztését. Ez a hozzáállás eredményezte az urbanizáltság alacsony szintjét. 1978-at követően került előtérbe a

városközpontú nézet, amely a városok fejlődését, és az urbanizációt szolgálta. Az urbanizációban a költséghatékony termelést, a bevételek növelését, a termelés maximalizálását látták (ZHANG, M. 2003). 1978-at követően elsősorban a kis és közepes méretű települések fejlődtek, ahová a földjüket elhagyó parasztok költözhettek a szigorú hukou szabályozások következtében. A vezetés kisebb méretű ipari termelőegységek vidéki létrehozását pártolta, ahová megfelelő engedélyek birtokában a közeli falvakból települhettek. Ennen eredményeképpen az elismert kisvárosok (lásd alább) száma 1985 és 1995 között megkétszereződött, míg lakosságuk megsokszorozódott. 1995 után azonban a gazdaságfejlesztési politika a nagyméretű termelőegységekkel jellemzett gyors és erős iparosítást célozta meg, amely számára a nagyvárosok képesek alkalmas körülményeket teremteni. Így ezek a kínai gazdaságfejlesztés és egyúttal az urbanizáció célterületeivé váltak, a kisebbek háttérbe szorulásával (ZHUOYONG, CH. 2008). A második hullám Kelet-Kína népesebb, iparosított és társadalmilag is fejlettebb városaiban váltott ki hatásokat. A gazdasági siker ambiciózus középosztály kialakulásához vezetett; közéjük tartozik számos szakterületen dolgozó szakmunkás, ügyvezetők, vállalkozók, értelmiségiek és fehérgalléros dolgozók.

Az urbanizációra, elsősorban annak harmonizált formájában, immár a gazdaság fejlesztésében kulcsszerepet játszó pozitív folyamatként gondolnak. Ennek eredményeképpen nagymértékű városba áramlás indult meg, 1996 és 2006 között évente átlagosan több mint 20 millió ember városokba településével. Az áramlás célterületei azonban nagyon koncentráltak, és a beáramlás ellenére a városok száma továbbra is csökken, erősen torzult térszerkezetet hozva létre (ZHUOYONG, CH. 2008).

Az 1990-es évektől a világgazdaság, melybe Kína egyre nagyobb mértékben integrálódott, növekvő kereslet nyújtott, és ez egy idő után meghaladta a továbbra is aránylag alacsony szintű urbanizáció és a vidéki szegénység miatt gyenge belső keresletet (RUIBO, H. – LINNA, W. 2013). Mindeközben a gyártásba és az infrastruktúrába áramló befektetések egyúttal át is alakították Kína gazdaság földrajzát.

Migráció

A vidékről városba özőnlő munkások száma jelenleg is óriási Kínában, ennek elsődleges oka a jobb megélhetés, magasabb jövedelmek reménye,

azaz vidékről városokba, szegény területekről a gazdagabbak felé történik az áramlás. 2012-ben a foglalkoztatottak számának egyharmadát adták a bevándorolt munkavállalók. Többnyire férfiak vállalkoznak a városi munkába állásra, és általában magasabban képzettek, mint az átlag vidéki lakosok. A Világbank 2012-es adatai szerint átlagosan 7-9 évet töltenek a városokban dolgozva, csupán 20 százalékuk költözik el családotól, habár 50 százalékuk városi térségben szeretne letelepedni (WORLD BANK – DEVELOPMENT RESEARCH CENTER OF THE STATE COUNCIL, CHINA 2014).

A technológiai fejlődés előrehaladtával az agrárium gépesíthetősége megnő, egyre kevesebbeknek lesz lehetősége elhelyezkedni a vidéki térségekben, ami viszont további migrációt generál. Az 1970-es években alkalmazott születésszabályozási intézkedések eredménye, hogy a városban élő munkavállalók száma lecsökkent, így nagy szüksége volt a vállalatoknak a vidékről érkező munkásokra a hiánypótlás érdekében. Ennek tudata még inkább felerősítette a vándorlást (ZHANG, M. 2003).

Az elvándorlást elsődlegesen a magasabb bérek és a városi környezetben történő sikeres elhelyezkedés lehetősége motiválja. A városi és vidéki térségek közötti magas bérkülönbségek tovább súlyosbítják a vidék problémáit, hiszen a képzett munkaerő így a városokban koncentrálódik, és nem a vidék fejlődését erősíti. A vidéki vállalatok gyengesége és alacsony fizetései nem képesek a metropoliszokba áramlást érdemben visszafogni (WORLD BANK – DEVELOPMENT RESEARCH CENTER OF THE STATE COUNCIL, CHINA 2014).

Az elmúlt egy évtizedben a kínai városokba több mint száz millióan áramlottak, a városi lakosság számának éves növekedése pedig közel négy százalékot ért el, amely az össznépességre vetítve közel ötszörös növekedés. A beáramlás mellett az új városi lakosok nagyjából kétötöde azért lett városlakó, mert a lakóhelyükhöz közeli város kiterjedt és magába foglalta a vidéki körzetet is, ahol éltek; továbbá körülbelül ugyanennyien költöztek munkavállalás céljából a városokba (YE, J. et al. 2016).

Kínában jelentős számú és gyorsan növekvő populációt alkotnak a városi migránsok (16. táblázat). Nem meglepő, hogy a város-városi munkaerő-áramlásban a jól képzett, magasán iskolázott beérkezők aránya magasabb. Ahogy a 3. és 6. sorban feltüntetett adatok mutatják, a városba áramlók több mint fele legalább középiskolai végzettségű, ugyanakkor a vidéki migránsoknál ez az arány csak 12 százalék (YE, J. et al. 2016).

megnevezés		2000	2011	2013
város–vidék migráció	migrációs ráta (%)	8,66	9,55	15,48
	tartományok közötti migráció (%)	62,03	64,61	53,34
	magasan képzettek aránya (%)	2,41	8,51	11,66
város–város migráció	migrációs ráta (%)	6,15	7,98	10,02
	tartományok közötti migráció (%)	38,26	59,63	55,57
	magasan képzettek aránya (%)	31,8	52,78	51,85

16. táblázat: Kína migrációs sémái

Adatforrás: YE, J. 2016 és Kínai Statisztikai Hivatal

A hármas térszerkezet

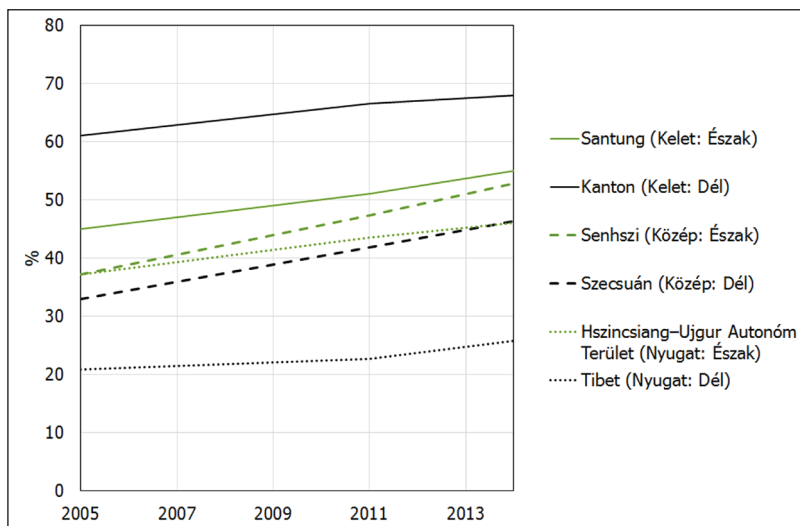
Kína általános, nagy ütemű fejlődése mögött jelentős regionális különbségek bújnak meg. Ami a külvilág számára Kínaként, kínai városokként megjelenik, az a tengerparti, nagyjából 100-150 kilométeres sáv és néhány, ettől nyugatabbra fekvő város, például Csungking, ahol a kínai népesség túlnyomó része él. Az urbanizációról fent leírtak így elsősorban a keleti régióra érvényesek, némely további megszorítással.

A kommunista időszak kezdeti városellenességéhez a keleti parton politikai és stratégiai megfontolás is társult. A magát külső támadásoktól fenyegetve érző vezetés a támadást elsősorban a keleti parton várta, így - hasonlóan a Szovjetunióhoz és más országokhoz -, a belső, nehezebben elérhető területeket fejlesztette, elsősorban a távoli nyugaton. 1978 óta azonban ezek a megfontolások eltűntek, és a keleti területek váltak a fejlődés egyértelmű színterévé (Zhouyong 2008).

A demográfiai viszonyok általánosságban is az ország három részre szakadásáról árulkodnak. A keleti országrész lélekszáma 2000 és 2010 között 13,21 százalékkal nőtt, szemben a középső 3,41 százalékos és a nyugati területek 2,57 százalékos értékével, a középső területeken elterülő Csungking, Hupej, Szecsuan és Kujcsou tartományok népessége pedig egyenesen csökkent (HE, C. et al. 2016).

Folyamatosan növekvő létszáma ellenére a városi migránsok populációja egyenlőtlenül oszlik meg Kína keleti, középső és nyugati régiói között. A legmagasabb tartományközi migrációs arány az olyan közepes jövedelemszintű tartományokból indul, mint Honan és Hupej, ahol az embereknek indíttatásuk és anyagi eszközeik is vannak a távozásra. Az

agyszívás által leginkább érintett területek a középső kínai térségek vagy a legfejlettebb régiókkal szomszédos részek. Ezek a tendenciák azt vetítik előre, hogy a kínai gazdasági fejlődés regionális egyenlőtlenségei tovább nőnek, mivel a régiók tehetségmegtartó képességei között egyre növekszik a különbség. Végül, de nem utolsó sorban azok a tartományok, ahol a legmagasabb a kivándorlási arány, a legalacsonyabb pozíciókon állnak a bevándorlás népszerűségi listáján, így ezeken a helyeken rendkívül nagy valószínűséggel csökkenni fog a városi munkaerő (YE, J. et al. 2016).

70. ábra: Urbanizáció szintje Kína hat kiválasztott tartományában
Adatforrás: Kínai Statisztikai Hivatal

A középső tartományokban az urbanizáció kezdeti szinten tart jelenleg: ipari, agrártermékeket feldolgozó vállalatok telepednek ide, az infrastruktúra teljesebb kiépítésére törekednek a térségben. A szállítási lehetőségek bővítése és a szolgáltatások szélesebb körű hozzáférhetősége a kulcsfontosságú az urbanizáció folyamatában. Ugyanakkor a fejlesztési zónák központilag történő kijelölése, mint a tervezett urbanizáció egy eszköze, káros hatással bír a fejlődő városokban. Ennek következtében felerősödik a társadalmi és gazdasági polarizáció a néhány területre összpontosuló beruházások miatt kialakuló területi egyenlőtlenségek nyomán (GU, CH. et al. 2012). A térségben alig található növekedési pólus, és például Szecsuan tartomány az egyik legjelentősebb kibocsátója az alacsony státuszú migránsoknak (HE, C. et al. 2016).

Kína periferiáján, a túlnyomórészt etnikai kisebbségek által lakott, ritka népsűrűségű és kedvezőtlen földrajzi adottságú nyugati tartományokban jellemző leginkább a szegénység, ahol hasonló problémákkal küzdenek, mint más fejlődő országok: magas írástudatlanság, alacsony képzettségi szint, rossz egészségügyi körülmények, munkanélküliség, alapvető szolgáltatások hiánya. A szegénység által leginkább sújtott területek többsége a nyugati tartományokban koncentrálódik, hiszen itt a legmagasabb az agráriumban foglalkoztatottak aránya, amely alacsony hozzáadott értékkel bíró tevékenység (ZHANG, M. 2003).

Urbanizációs kihívások

A nagy tömegeket rövid idő alatt érintő, a korábbi társadalmi struktúrákat felforgató, az előzőleg bevált rendszereket nagy kihívás elé állító urbanizációs folyamat számos feszültséggel jár, melynek jó része ismert más országok korábbi tapasztalataiból. A kínai átalakulás mértéke, a hagyományos, illetve szocialista időszak alatt kiépült eszközök és igazgatási megoldások, valamint a nyugatról átvett minták párhuzamos léte azonban nagymértékű eltérésekhez, egyedi jellegzetességekhez vezet.

A hukou rendszer

A mozgás, illetve a költözés valamilyen szintű és hatékonyságú adminisztratív korlátozása a szocialista rendszerek általános sajátossága. A szovjet, illetve a mai orosz és utódállami gyakorlatban tovább élő, a cári rendszerből eredő propiszka és az ennél jóval lazább és korlátozottabb, 1960 és 1989 között alkalmazott, Budapestre való beköltözést akadályozó szabályozás (Kocsis J. B. 2009) ennek megvalósult példái. Ezekre éppen a lakás- és munkaerő-piac kiiktatása miatt nagy zavarokkal működő lakóhelyelosztás irányítása miatt lett szükség. Hasonló rendszer az erős szabályozási hagyományokon alapuló, és azt a szocialista időszak alatt megőrző Kínában ma is megtalálható.

A nagyon régi tradíciókból eredő *hukou* rendszernek igen komoly hatása volt a modern kínai állam kialakulására. A *hukou* rendszer premodern formái alapvető fontosságú elemek voltak az államalkotási folyamatban, a hatalom és a hatóságok központosításában, valamint a migráció és a társadalmi mobilitás bizonyos korlátozásaiban. A köztársasági korszakban

az állam felépítésének folyamata forradalmi változásokat hozott a kínai kormányzási rendszerben, de nem sikerült véget vetnie a társadalmi folyamatok szabályozásában nagyon régóta jelen lévő *hukou* rendszernek. A *hukou* rendszert fenntartották – ahol és amikor lehetséges volt – katonai mozgósítások, valamint mezőgazdasági és ipari szervezési feladatok céljára (YOUNG, J. 2013).

A *hukou* rendszer az állampolgár születési helye szerint meghatározza, hogy az adott személy vidéki vagy városi alapú jogokkal bír. A kommunista korszak hajnalán a *hukou* rendszert lényegében abból a célból tartották meg, hogy alapvető szerepet játsszon a tervgazdaság létrehozásában, továbbá, hogy lehetővé váljon a szocialista állami átalakítás és az állami ellenőrzés, irányítás fenntartása. A rendszer ezen feladatait és szerepeit fenntartották és erősítették is három évtizedig, egészen a „Reform és Nyitás” politikájáig, amíg új erők nem kezdtek hatni erre a nagyon régi intézményre.

A piacgazdaság növekedésével a *hukou* rendszer működése még összetettebb lett. Azzal, hogy Kína vidéki agrár-közösségeinek kötöttsége csökkent és az agrárnépesség mobilisabb lett, a Mao-korszak szigorú vidék-város megosztottságát, a korlátozott mozgás szabályait, a városi lakók *hukou*hoz kötött előjogait egyre erősebb kihívások érték. Az 1980-as években kibontakozó reformok hatására megindult a beáramlás a kevésbé jómódú és fejletlenebb területekről a keleti, tengerparti térségekbe, ami azt eredményezte, hogy a korábbi történelmi korszakokban egymástól szigorúan elkülönített emberek kerültek kapcsolatba. A kialakuló migráció Kína történetében példátlan mértékben törte át a vidék-város megosztottságot, a megye- és tartományi határokat. Mindeme kiívások azonban nem a rendszer eltörlése, hanem átalakítása, és bizonyos értelemben annak megerősítése irányába hatottak (YOUNG, J. 2013).

Bár a polgárok ma már fizikailag nincsenek korlátozva a mobilitásban, a szülővárosuktól távolabb dolgozók továbbra is igen nagy kihívásokkal kénytelenek szembenézni a mindennapi élet során a rendszer miatt. A nem helyben születettek sokkal nehezebben kapnak lakáshitelt és megfelelő orvosi ellátást, a gyermekeiknek pedig szinte lehetetlen bekerülni a jobb oktatási intézményekbe, mivel a rendszer ezen szolgáltatások terén a helyi lakosokat részesíti előnyben. A szisztéma történelmileg és gyakorlatilag egyfajta röghöz kötést is jelent, bár ez egyre inkább átalakul, és az urbanizáció, a településfejlesztés egyfajta eszközévé is vált (HE, C. et al. 2016).

A *hukou* rendszernek már nincs közvetlen szabályozói hatása, mivel mind a legális, mind a szürke és fekete piac lehetővé tette alternatív megoldások érvényesülését. A szakképzettek és diplomások aránylag egyszerűen szerezhetik meg, így a *hukou-regisztrálatlanság* inkább a képzetlen beáramlók körében jelentkezik (HE, C. et al. 2016). A fent említett, ma is jellemző alulurbanizáltság egyik jele, hogy a városi körzetek körülbelül 260 millió lakosának, akiket bevándorlóként ismerünk, nincsen városi hukou kártyája. A tervgazdálkodással intézményesített szinten érintett jogok és érdekek mentén való megosztottság jelentősen csökkent, és egy új, jellemzően mezőgazdasági származású, hukou-regisztrálatlan munkásosztály vált a városi gazdaság integráns részévé. Ezen embertömegek jelentős gazdasági és társadalmi problémák forrásai a kínai nagyvárosokban, ami gyakran elégedetlenségekhez, lázongásokhoz vezet. A helyzet kezelése érdekében a kormány 2020-ra a gazdaság egyensúlyának helyreállítása céljából 100 millió beköltöző munkásra terjeszti ki a városi hukou tartózkodási engedélyt, ami jelentős erőforrásokat és társadalompolitikai eszközrendszer kiépítését követeli meg (YOUNG, J. 2013).

Szegénység és polarizáció

Hatalmas kihívást jelent Kína számára a szegénység kiterjedtsége és mélysége. Az 1950-es évek óta szigorú szabályozások korlátozzák a munkaerő szabad áramlását a tartományokon belül, így az iparosodó Kínában egyre nagyobb lett a szakadék a városi és vidéki lakosok életkörülményei között (ZHANG, M. 2003). Az agrárterületek alulfejlettsége és elhanyagolása következtében nagyjából 28 millió földműves nyomorgott 2004-ben. Továbbá nagyon sok városba áramló vidéki ember hagy maga mögött eltartottakat, akik számára azonban - mivel maguk sem tudnak túl sokat félretenni - nem képesek megfelelő támogatást nyújtani (SWIFT, N. 2004).

A gazdasági növekedés és az ennek következtében felerősödő városokba vándorlás számos pozitív hozadékkal bír, de számolni kell ezek káros hatásaival is (környezetszennyezés, zsúfoltság, szegregáció, erőforrások kimerülése stb.). Egyre többen már nem a munkalehetőségek, hanem a fejlettebb, kiépült infrastrukturális szolgáltatások miatt költöznek a városokba. Ennek hatására viszont megnő a városi munkanélküliség,

többen veszik igénybe a szociális ellátórendszereket, ami gyengíti a város hatékonyságát és pozícióit (WORLD BANK – DEVELOPMENT RESEARCH CENTER OF THE STATE COUNCIL, CHINA 2014). A szegénység csökkenése helyett sokszor stagnálás, sőt, növekedés tapasztalható, például 2004-ben először a gazdasági reformok 1978-as bevezetése óta (SWIFT, N. 2004).

A városban foglalkoztatottak egyharmada vidékről bevándorló munkás volt 2013-ban. Ez a migráció viszont hozzájárul a gazdasági struktúra átalakulásához, segít kiegyenlíteni a város és vidék közötti bevételkülönbségeket, és csökkenti a szegénységet. Kínában ugyanis a bevándorló munkások vendégmunkásként viselkednek: egy részük csak átmenetileg, pár évre vállal állást a városokban, majd visszaköltözik vidékre a családjához (HE, C. et al. 2016). A változó gazdasági körülmények, a technológiai fejlődés megkövetelik a vendégmunkások magasabb szintű képzettségét, ennek következtében magasabb bérekért hajlandók dolgozni. Így a törzsgyökeres városlakók és a migránsok bérei közötti különbségek fokozatosan csökkentek, ma már nagyon minimálisak. Ez viszont azt eredményezi, hogy egyre többen már családotól, tartósan költöznek a városokba, ezzel erősítve az urbanizáció negatív hatásait (WORLD BANK – DEVELOPMENT RESEARCH CENTER OF THE STATE COUNCIL, CHINA 2014).

A vidékről városokba vándorlókat az állam és a tartományok több módon segítik az elhelyezkedésben. A beilleszkedésüket támogató egyik lehetőség a munkaadóknak nyújtott hozzájárulás a parasztok képzésére, akik a bizonyítvány megszerzése után el is tudnak náluk helyezkedni. A jobb életkörülmények megteremtése érdekében támogatást biztosítanak a vállalatoknak azzal a céllal is, hogy ugyanolyan szociális ellátásban részesítsék a vidékről érkezett munkavállalókat, mint a városlakókat. Egy másik megközelítés, hogy mikrohitellegel ösztönzik saját vállalkozás indítására a parasztokat (CHEN, A. – GAO, J. 2011).

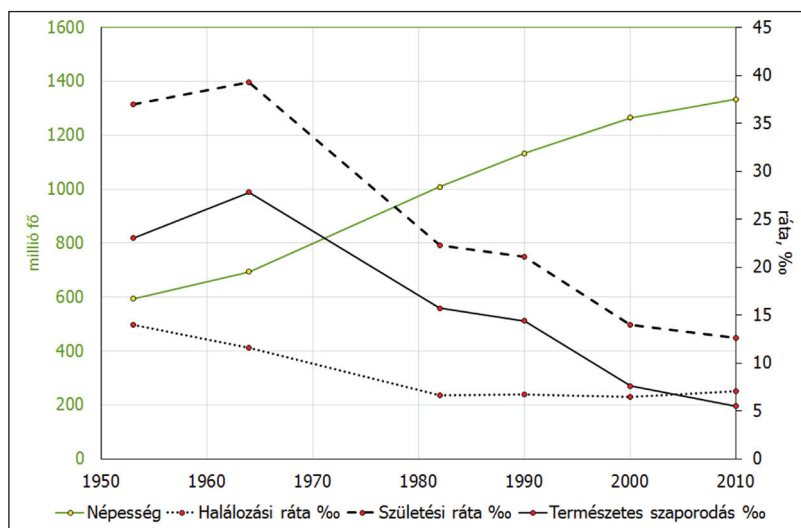
Előregedés

Kína, a világ túlnyomó részéhez hasonlóan, a csökkenő fertilitás és a növekvő várható élettartam következtében előregedő társadalom. A kínai demográfiai viszonyokat a korábban szigorúan követett egyke politika tette egyedivé, amelynek következtében az egy nőre jutó átlagos gyerekszám az 1950-es 5,6-os értékről 1,8-ra csökkent 2000-re, a várható élettartam pedig 40-ről 73 évre nőtt. A népesség medián életkora 23,9-ről 32,6-ra

emelkedett ugyanezen idő alatt, míg 2050-re ez várhatóan 49,8 évre nő, jelentősen meghaladva a világ és számos fejlett ország adatát. A legalább 65 éves korúak erre az időpontra várhatóan a népesség negyedét fogják kitenni (PENG, X. 2011; GONG, P. et al. 2012).

A demográfiai jellegzetességek erősen eltérnek a városokban és a vidéki területeken. A városi fertilitás jóval alacsonyabb szintű és a várható élettartam magasabb, ami az átlagoshoz képest nagyobb mérvű előregedést vonna maga után. Ezt azonban a vidékről városba áramlók fiatal életkora ellensúlyozza, ami így a vidéki területek gyors előregedését okozza (GONG, P. et al. 2012).

A fertilitás és a várható élettartam tekintetében jelentős különbségek jelentkeznek. A fejlett keleti tartományokban jóval alacsonyabb a gyerekszülések száma és nagyobb a várható élettartam, mint a középső és leginkább nyugati tartományokban, ami a fejlett régiók fokozott előregedéséhez vezet (PENG, X. 2011).

71. ábra: Kína demográfiai átalakulása

Adatforrás: PENG, X. 2011

Komoly eltérések tapasztalhatók a vidéki és városi népesség társadalmi ellátórendszerre való támaszkodása terén is. 2000-ben a 60 évnél idősebb városi lakosság 71 százaléka kapott valamilyen nyugdíjat, és 12 százalékkukat látta el a társadalombiztosítás, míg vidéken ez az

arány 5 százalék és 1,5 százalék volt, és az idősök 85 százaléka számára a rokonai biztosították a megélhetést. Ez a városi környezetben, elsősorban az egyke politika következtében előálló „rokonhiány” és a városi életmód sajátosságai miatt kivitelezhetetlen. E kihívások kezelésére a városi gazdaság és társadalombiztosítás még nem készült föl (GONG, P. et al. 2012).

A demográfiai viszonyok, elsősorban a demográfiai átmenet lecsengése más jellegű kihívásokat is tartogat. Az előrejelzések szerint 2025 körül nagyjából 1,4-1,5 milliárd fővel tetőzhet Kína népessége, amit 2030-tól gyors csökkenés vált föl, melyet nagyjából ugyanettől az időponttól kezdődően a munkakorú népesség nagyságának mérsékelt csökkenése is kísérhet. Az 1965 és 2005 között gazdasági növekedés nagyjából negyede tudható be a munkaképes korú lakosság növekedésének, azaz a nagy mennyiségben hozzáférhető olcsó munkaerőnek. 2030-tól kezdődően azonban e modell demográfiai alapjai fokozatosan eltűnnek. Új, nagyobb hozzáadott értéket termelő gazdasági mechanizmusok kiépítése válik szükségessé elsősorban az ilyen munkaerőre épülő keleti parti nagyvárosokban, míg az ilyen jellegű tevékenységek várhatóan a belsőbb területek városaiba költöznek (PENG, X. 2011).

A vidék városodása

Már az 1980-as években felismerték a városi és vidéki fejlesztési stratégiák együtt kezelésének és összehangolásának fontosságát az Építésügyi Minisztérium kezdeményezésére. Az 1990-es évektől a városfejlesztési stratégiák népszerűsítése érdekében fő témakörként kezelték az urbanizációt és a várostervezést (GU, CH. et al. 2012).

A vidéki térségek elsődleges szerepe az élelmiszertermelés, amellyel ellátják az iparosodó városokat, így azoknak volt lehetősége ipari tevékenységekre, kereskedelemre specializálódni. Az iparosodást követően felgyorsult a népesség városokba áramlása. Évente több mint 10 millió kínai hagyja el a vidéki lakóhelyét és költözik városba az 1990-es évek óta. Az azóta zajló gyors ütemű iparosítás és technológiai fejlődés még inkább kiélezte a vidéki és urbánus térségek közötti ellentétet. Ennek egyik oka például, hogy számos telket kisajátított az állam a parasztoktól, és ipari zónának/ipari parknak különítette el a területet. A városok túlnőttek határaikon, újabb területek bekebelezésével tudtak csak hatékonyan tovább

működni, így verseny alakult ki a véges földterületek birtoklásáért (YU, A. T. W. et al. 2014).

Gyakran találkozni a rész-urbanizáció jelenségével, amely a nagyvárosok közelében található kisebb településekre, ún. szuburbiákra vagy az ország belsőbb területein található falvakra jellemző. Ezeken a területeken már láthatóak az urbanizáció jelei, tulajdonképpen annak kezdeti szakaszában vannak: eltávolodnak a mezőgazdasági tevékenységektől, ipari vállalatok telephelyei lesznek. Sok esetben még nem minősítették őket városi rangúvá, de egyre jobban érzékelhető a szerkezetük átalakulása. Közös jellemzőik, hogy csekély számú az agrárszektorban foglalkoztatottak száma és sok a nem helyi lakos – vagyis az ipari munkahelyek betöltésére érkező bevándorló. Ezek a települések szerencsés helyzetben vannak az urbanizáció folyamatát illetően, hiszen fokozatosan megy végbe esetükben a fejlődés, nem pedig rövid idő alatt ugrik meg a népességszámuk a megnövekedett vonzerejük miatt (GU, CH. et al. 2012).

Jelenleg Kína keleti sávjában összpontosul a népesség és a gazdaság nagy része, a fejlődés központjai az ottani kikötővárosok és megapoliszok. Ezzel szemben a nyugati területek messze elmaradnak mind fejlettségben, mind pedig a városodást tekintve. A vidéki urbanizáció hajtóerejét kezdetben a parasztok erős akarata jelentette, majd gazdasági és politikai megfontolásokból egyre fontosabbnak tartották a vidéki vállalatok támogatását és a gazdasági vérkeringésbe való bevonását is. A vidéki térségek iparosítása számos okot adott a korábban mezőgazdaság-centrikus helyiek elégedetlenségére. Elveszik és beépítik a földjeiket, romlik a környezet minősége, ráadásul a kisvárosok nem képesek olyan hatékonyan működni, mint a jóval nagyobb méretű és befolyással bíró keleti parti nagyvárosok (GU, CH. et al. 2012).

Az urbanizáció által előidézett társadalmi konfliktusok

A fejlődő országoknak számos környezeti konfliktussal kell szembenéznük, amelyek egy részét az agrárium okozza, másik részét pedig az ipari tevékenységek. De a két szennyezés eltérő a kibocsátás helyzetét és terjedését tekintve: a városi gyárak egyetlen pontból kiindulva terjesztik szét a szennyezőanyagot, többnyire légszennyezés formájában, még a vidéki térségek a földműveléshez szükséges vegyszereket a vizekbe

és talajba juttatva rontják a környezet minőségét. További környezeti konfliktusforrás az is, hogy a legszennyezőbb vállalatok a részben urbanizált területekre települnek. Ők ugyan munkahelyet teremtenek az urbanizáció kezdeti szakaszában álló kisvárosokban, mégis elégedetlenséget vált ki a vidék természeti értékeinek rombolása a nagyfokú károsanyag-kibocsátásuk miatt (YU, A. T. W. et al. 2015).

A vidéki lakosság városokba áramlása számos konfliktushelyzetet generál a társadalomban. A legélesebb konfliktushelyzet viszont nem a szegények és gazdagok vagy a különböző társadalmi státuszú csoportok között figyelhető meg, hanem a kulturális különbségekből fakad. A városokba érkező földműves parasztok nehezen illeszkednek be az új közegbe, a felgyorsult életritmusban hajlamosabbak deviáns viselkedést tanúsítani, így veszélyeztetve a közbiztonságot, miközben az etnikai és nyelvi különbségek, még a han népességen belül is, nehezítik az akkulturalizációt. A jobb megélhetés és munkalehetőségek reményében érkező népességtömeg is használni kezdi a városi infrastruktúrát, szolgáltatásokat, vetélytársat jelentve és kiszorítva ezzel a törzsgyökeres városlakókat. Másik oldalról pedig a vidéken maradó gazdálkodók féltik a földjeiket az újabb beépítésektől, a városok és ipari területek terjeszkedésétől (YU, A. T. W. et al. 2014).

Városok igazgatása

Kínában, amely a világ legnépesebb országa, már az 1949-es kommunista hatalomátvétel előtt feltétlenül erős központi kormányzásra volt szükség, ám talán ugyanilyen elkerülhetetlenül helyi szinten is erős kormányzó erők kellettek. Az ország első kommunista vezetője, Mao Ce Tung nem titkolta, hogy a helyi kormányzatokat irányítandó és beszabályozandó testületeknek tekinti, hatalmat ad nekik és vissza is vesz abból, aszerint, ahogy jónak látja. Halála, vagyis 1976 óta Kína fokozatosan elmozdult a piaci alapú gazdaság felé, s ezzel együtt a központi kormány elkezdett lazítani a gazdasági szabályozókon (SWIFT, N. 2004).

Ugyanez a központi kormány azonban elvben továbbra is épp olyan fokú politikai kontrollt gyakorol, mint korábban. Ez természetesen hatalom-átruházással jár. A jól informált kínai megfigyelők is meglepően bonyolult befolyásrendszerről beszélnek; olyan entitások és egyének megjelenéséről (vagy újra megjelenéséről) helyi szinten, akiknek hatékony gazdasági

erejük van, miközben valamilyen immunitást élveznek politikai vagy etikai alapelvek betartásától, melyek azonban, ha érdekek úgy kívánják, rögvest kíváncsálgatásnak tudnak megjelenni (SWIFT, N. 2004).

Az önkormányzati struktúra Kínában

A jelenleg 1,3 milliárd lakosú Kínában 22 tartomány van (Tajvant a 23.-nak tekintik), öt autonóm tartomány és négy tartományi jogú város. Hong Kong és Makaó különleges közigazgatású régiók. A közigazgatás megyei szintje sokféle rendeltetésű lehet, megyei jogú városoktól tartományi közigazgatás alatt álló városkörzetekig. A városi vagy falusi szint is bármit jelenthet autonóm falutól – amit megyeként emlegetnek – a helyhatóság fennhatóságán kívül fekvő területig (SWIFT, N. 2004).

A „kínai jellegű szocializmus” és a kormányzás struktúrája az 1954-es alkotmányban került megfogalmazásra, amit 1975-ben átdolgoztak, és 1978-ban, majd 1982-ben új alkotmány lépett a helyébe. A valódi végrehajtói hatalom a KKP (Kínai Kommunista Párt) főtitkárának és a Országos Népi Gyűlésen (ONGY) belüli Állandó Bizottságnak, illetve a végrehajtó hatalom központjaként működő Államtanács, azaz a kormány elnökének kezében összpontosul, a KKP primátusával. A pontos struktúra nagyon összetett és az aktuális dinamikát sokban befolyásolja az, hogy kik töltik be ezeket a hivatalokat és kik is a követőik (FOLSOM, R. H. et al. 1992).

A tartomány minden 400 000 lakosra választ egy képviselőt ötéves időtartamra az Országos Népi Gyűlésbe; minden képviselő a párt tagja vagy a KKP támogatását élvez. A KKP-n kívül nyolc másik politikai párt van, de mind alkalmazkodnak a KKP-hoz. Az Országos Népi Gyűlés a szocialista hagyományoknak megfelelően elsősorban jelképes funkciót tölt be, üléseinek gyakorisága (évente egyszer, rövid időre) és mérete (több ezer képviselő) nem tesz lehetővé ennél többet (SWIFT, N. 2004).

Az Országos Népi Gyűlés helyi képviselői az adott igazgatási szintnek megfelelő Helyi Népi Gyűlések, a nemzeti autonóm tartományokban pedig az Autonómia Hivatal. Az országoshoz hasonlóan helyi szinten is a KKP megfelelő szintű szerveinek primátusa érvényesül a döntéshozatalban. A szocialista berendezkedés általános alapelveéhez hasonlóan itt is az a célja a közigazgatási egységeknek, hogy a központi vezetés által kitűzött célok végrehajtását biztosítsák és szavatolják, ehhez megszerezzék a

szükséges elemeket és forrásokat, valamint megőrizték a törvényes rendet, létrehozzák és karbantartsák az infrastruktúrát (SWIFT, N. 2004).

A helyi közigazgatás jelenleg négy szintű: tartomány, megye, elismert (megyei jogú) város és elismert kisváros; ezek alól kivételeket képeznek a nemzeti autonóm tartományok és a különleges közigazgatási körzetek (FOLSOM, R. H. et al. 1992).

A város képlekeny fogalmai

Városoknak és falvaknak településpolitikai, gazdaságfejlődési, politikai ideológiai és hatalmi helyzetet tükröző szempontok alapján, központilag nyilvánítja a településeket az Államtanács vagy a Belügyminisztérium. A kínai települések két fajtája így az elismert város (*csien cse si*) és elismert kisváros (*csien cse csen*). A várossá nyilvánítás a helyi vezetés és a lakók számára abból a szempontból fontos, hogy feljogosítja őket a megfelelő hukou birtoklására (lásd fenn), és magasabb szintű támogatással, infrastruktúrával jár.

Az utóbbi időben érvényben lévő hivatalos várossá nyilvánítási követelmények, így a város definíciói elég jelentős eltérést mutatnak a máshol megszokottaktól. Várossá bizonyos gazdasági, társadalmi és infrastrukturális követelményeknek eleget tévő *megyék* nyilváníthatók, amelyek más, erre vonatkozó kritériumoknak megfelelő központi településsel rendelkeznek. Kisvárossá nyilvánítás esetén hasonló feltételrendszert kell a *településnek* teljesítenie. Mindkét esetben az egyik legfontosabb kritérium a nem-mezőgazdaságban dolgozók aránya (ZHUOYONG, CH. 2008).

A helyi szint bevételei

Kínában a helyi bevételek nagyrészt helyi adókból, (például társas vállalkozások bevétele, mezőgazdasági- és ingatlanadók), közös adókból (például személyi jövedelemadó, termék/terményadó, vállalkozási adó, társasági adó) és egyéb forrásokból állnak (ilyenek a monopóliumok, fix kvóták, részvények/kötvények és hitelek). Elméletben minden pénzügyi folyamatot közvetlenül a tartományi pénzügyminisztérium felügyel, de a helyi kormányzatok döntenek saját költségvetésükről, a lokális feltételeknek, körülményeknek megfelelően fejlesztenek ki módszereket

és hoznak szabályokat. Kínában a helyi kormányzatok megkapják a központi kormányzat konszolidált költségvetéséből nekik jutó részt is. A költségvetés minden szinten tárgyalás és vita tárgya, amelyet végső soron az Országos Népi Gyűlés hagy jóvá (SWIFT, N. 2004).

A helyi kormányzatok bevételeit és kiadásait az Államtanács auditálja az adott szinteken fenntartott hivatalaival; a költségvetés hatáskörén kívüli pénzügyeket egy okozatokra tagozódó irányítási rendszer működtet (FOLSOM, R. H. et al. 1992).

Helyi gazdaságfejlesztés és decentralizáció

A gazdasági és más fejlesztési célok, amelyekkel az egyes helyi önkormányzatok foglalkoznak, a közvetlen felettes szintről jutnak el hozzájuk, ezek pedig végső soron az Állandó Bizottság által meghatározott célok. Azt azonban, hogy miképpen érik el ezeket a célokat, nagyban befolyásolja az, hogy minden helyi önkormányzati szint egyben egy politikailag önálló entitás is, így fontos lehetőségeik és módszereik vannak, amelyeket nem korlátoznak a felsőbb szintek jogszabályai vagy prioritásai. Mindezen túlmenően 1980 óta a központi kormányzat azzal támogatta a növekedést, hogy egyre nagyobb hatáskört delegált alsóbb szintekre. 1990-ban Sanghaj és Kanton öt másik várossal együtt (Hong Kong, Makaó, Szencsen, Peking, Csungking) mentességet kapott a vonatkozó tartományi igazgatás alól. Ezen túl a tartományi kormányok úgy találták, hogy a központi kormányzat karja egyre kevésbé akarja elérni őket, azaz szabad kezét adott nekik, hogy improvizáljanak, találják meg a saját útjukat, amely során az alsó szintekről kiinduló, gyakran bonyolult és kiszámíthatatlan következményekkel találják magukat szemben (SWIFT, N. 2004).

Az önkormányzatok átláthatósága

Az igazgatási szintek átláthatósága nagyon alacsony fokú Kínában, leginkább a titkolózás jellemző. A gazdasági és társadalmi átalakulások valamelyest kikezdték e rendszert, elsősorban a fejlettebb, erősebb középosztállyal rendelkező településeken. Sanghaj és Peking tartományi jogú városok hatósága 2003-ban lépéseket tett önkormányzataik átláthatóságának növelése érdekében. Sanghajban a helyi kormányzat

különböző hivatalai bevezették a szóvivő intézményét, és kéthetente sajtótájékoztatót tartottak, Peking pedig minden főosztályon szóvivő kinevezését rendelte el (SWIFT, N. 2004).

Kanton tartományi jogú város önkormányzata 2006-ban rendeletet fogadott el az információs szabadság vonatkozásában; ez az első jogszabály Kínában, amelynek célja az önkormányzati működés transzparenciájának biztosítása (CONGRESSIONAL – EXECUTIVE COMMISSION ON CHINA 2008). Kanton és a többi város törekvései azonban jelentős helyi és központi ellenállásba ütköznek, és semmiképpen sem beszélhetünk áttörésről. Jelenleg az információ szabadsága rendkívül ritka, és az internet terjedése sem segít ezen. Igaz, hogy sok településnek saját honlapja, netes archívuma van, de a teljes helyi és központi ellenőrzés mindenhol erősen jelen van.

A városok sikeressége

A városokon belüli demográfiai változások az urbanizáció bizonyos értelemben vett sikertelenségére hívják föl a figyelmet. A Peking-Tienszin-Hopej által alkotott óriásvárosban stagnált vagy alig nőtt a hukouval rendelkező lakosság, míg a regisztrálatlanok száma jóval nagyobb ütemben emelkedett. Ez alapján e térségek vonzó migrációs célpontjai a képzetlen munkaerőnek, de a hukouval rendelkező helyiek, vagy az azt könnyedén megszerezni képes szakképzett beáramlók számára már nem elég attraktívak. A Jangce deltája vegyes képet mutat: egyes részei, például Sanghaj, Nanking, Szucsou és Vuhszi egyformán vonzóak a képzett (hukouval rendelkező) és képzetlen rétegek számára, míg más városokból kifelé áramlik a kvalifikált munkaerő. A Gyöngy folyó deltájában azonban minden régió, de különösen Kanton és Szencsen bír nagy vonzerővel a képzett és képzetlen rétegek körében (HE, C. et al. 2016).

Hong Kong hosszú évekig a legversenyképesebb kínai nagyváros volt a mérések szerint, azonban egy évtized után elvesztette vezető szerepét a kínai városok között (YING-KIT, L. – NIP, A. 2015). A Kínai Társadalomtudományi Akadémia ranglistája szerint Szencsen első lett a vizsgált 294 kínai, közöttük tajvani város közül (17. táblázat). Szencsen sikerének oka az, hogy az innovációra fókuszál, míg Hong Kong túlságosan a meglévő tevékenységeire támaszkodik, elsősorban a pénzügyek, a kereskedelmi tengerészet, a turizmus és a szolgáltatások terén, közben pedig kevésbé támogatja innovatív technológiai cégek és

más kicsi, de feltörekvő iparágak megtelepedését. 2013-ban Hong Kong GDP-jének 0,73 százalékát költötte innovációs és technológiai projektekre (magánszektor, állami szektor, felsőoktatás együttesen). Ezzel szemben Szencsen a GDP 4,05 százalékát fordította erre 2014-ben, ez vezetett első helyéhez. A részterületeket tekintve azonban továbbra is Hong Kong a legversenyképesebb gazdaság, közöttük a tudásalapú gazdaság, közigazgatási összehangoltság, környezet és kultúra vonatkozásában. A tízes listán elég nagy súllyal jelennek meg a „nem szárazföldi” kínai városok (Hong Kong, Tajpej, Makaó), míg Vuhszi és Szucsou tulajdonképpen Sanghaj elővárosainak számítanak.

helyezés	város
1.	Szencsen
2.	Hong Kong
3.	Sanghaj
4.	Tajpej
5.	Kanton
6.	Tiencsin
7.	Vuhszi
8.	Szucsou
9.	Peking
10.	Makaó

17. táblázat: Versenyképességi városrangsor, 2014.

Forrás: Kínai Társadalomtudományi Akadémia

A rangsorban végbemenő változások eltérő gazdaságfejlesztési filozófiát takarnak. Hong Kong és a többi „nem szárazföldi” város gazdaságának uralkodó eleme a szabad versenyos kapitalizmus, míg Szencsen és az egész Gyöngy-folyó deltájának fejlesztése mögött állami koncepciók és források állnak. Továbbá az olcsó telephelyek, a nagy mennyiségű ipari termelés és az elérhető széles körű beszállítói láncok nagyfokú gazdasági aktivitást és innovációt tesznek lehetővé. Mindezen túl Szencsen a kantoni tartomány városhálózatára is támaszkodhat: a Gyöngy-folyó deltájának vidékén elterülő városokat a Világbank a Föld legnagyobb, 50 millió lakosú megalopolisz-területeként tartja számon, mérete és lakosság száma meghaladja Tokióét (WORLD BANK 2015).

Nem véletlen, hogy Kína legversenyképesebb városai a Deltában vannak, közülük kettő, Szencsen és Kanton a szabad övezetben, Kanton tartományban, távol a Kommunista Párt pekingi székhelyétől, a másik kettő, Hong Kong és Makaó pedig valójában szintén ezen megapolisz részeként működik. Kína másik két megapolisza, a Sanghaj-központú Jangce delta és Peking-Tiencsin-Hopej alkotta északi megapolisz más-más szerepkört vesznek föl, és válnak Kína meghatározó gazdasági motorjaivá.

Következtetések

A kínai gazdaság az utóbbi évtizedekben a városokra épült, és a városfejlesztés egyben gazdaságfejlesztést is jelentett. A fejlődés motorja – egy-egy jelentősebb belső központtól eltekintve – jelenleg és várhatóan a közeljövőben is a keleti part keskeny sávjára korlátozódik, míg a többi terület nyersanyaggal és munkaerővel járul hozzá a gazdaság fejlődéséhez. A demográfiai átalakulások és városfejlődési tendenciák következtében a termelésnek egyre inkább a nagyobb hozzáadott értékű javak előállítására kell koncentrálnia, míg a megtermelt javak számára továbbra is elégtelen belső kereslet áll rendelkezésre. A kínai gazdaság számára ezért nagyon fontos egyre dráguló termékei exportpiacainak biztosítása, ahol az Egyesült Államok piaca mellett az Európai Unióé is kitüntetett szerepet kap.

Irodalomjegyzék

- CHEN, A. – GAO, J. 2011: Urbanization in China and the Coordinated Development Model: The case of Chengdu. *The Social Science Journal*, 48:500–513.
- CHEN, M. – LIU, W. – TAO, X. 2013: Evolution and assessment on China's urbanization 1960-2010: Under-urbanization or over-urbanization? *Habitat International* 38. pp. 25-33.
- CONGRESSIONAL – EXECUTIVE COMMISSION ON CHINA 2008: China Commits to „Open Government Information” Effective May 1. Washington, DC. <https://www.cecc.gov/publications/commission-analysis/china-commits-to-open-government-information-effective-may-1-2008> – 2017. 05. 17.

- FOLSOM, R. H. – MINAN, J. H. – OTTO, L. A. 1992: Law and Politics in the People's Republic of China in a nutshell. West Publishing.
- GONG, P. – LIANG, S. – CARLTON, E. J. – JIANG, Q. – WU, J. – WANG, L. – REMAIS, J. V. 2012: Urbanisation and health in China. *The Lancet*, 379(9818):843-852.
- GU, CH. – WU, L. – COOK, I. 2012: Progress in research on Chinese urbanization. *Frontiers of Architectural Research*, 1:101-149.
- HE, C. – CHEN, T. – MAO, X. – ZHOU, Y. 2016: Economic transition, urbanization and population redistribution in China. – *Habitat International* 51 pp. 39-47.
- KOCIS J. B. 2009: Városfejlesztés és városfejlődés Budapesten, 1930-1985. Budapest: Gondolat.
- PENG, X. 2011: China's demographic history and future challenges. – *Science*, 333(6042): pp. 581-587.
- RUIBO, H. – LINNA, W. 2013: Challenges and Opportunities Facing China's Urban Development in the New Era. *China Perspectives* (2): pp. 15-27.
- SWIFT, N. 2004: Local government reforms in China are led by big cities. *CityMayors Government*, 10. 23. – http://www.citymayors.com/government/china_logov.html – 2017. 05. 17.
- SZELÉNYI I. 1996: Cities under Socialism – and After. In ANDRUSZ, G. – HARLOE, M. – SZELÉNYI I. (eds.): *Cities after Socialism*. – Oxford: Blackwell, pp. 286-317.
- TAN, Y. – XU, H. – JIAO, L. – OCHOA, J. J. – SHEN, L. 2017: A study of best practices in promoting sustainable urbanization in China. – *Journal of Environmental Management* 193, pp. 8-18.
- WORLD BANK – DEVELOPMENT RESEARCH CENTER OF THE STATE COUNCIL, CHINA 2014: *Urban China: Toward Efficient, Inclusive, and Sustainable Urbanization*. – Washington: The World Bank – <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18865> – 2017. 05. 02.
- WORLD BANK 2009: *World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography*. – Washington: The World Bank.
- WORLD BANK 2014: *World development indicators*. – Washington: The World Bank – <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators> – 2017. 05. 17.
- WORLD BANK 2015: *East Asia's Changing Urban Landscape: Measuring a Decade of Spatial Growth*. – Washington: The World Bank. – <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21159> – 2017. 04. 28.

- YE, J. – WU, X. – TAN, J. 2016: Migrate to Skilled Cities: Human Capital Agglomeration and Urban-to-Urban Migration in China. *Emerging Markets Finance and Trade*, 52(8):1762-1774
- YING-KIT, L. – NIP, A. 2015: Shenzhen knocks down Hong Kong to take top spot in China's ranking of most competitive cities. *South China Morning Post*, május 15., <http://www.scmp.com/news/hong-kong/economy/article/1797971/shenzhen-knocks-down-hong-kong-take-top-spot-chinas-ranking> – 2017. 05. 02.
- YOUNG, J. 2013: *The Hukou System: Markets, Migrants and Institutional Change*. Palgrave Macmillan.
- YU, A. T. W. – WU, Y. – SHEN, J. –ZHANG, X. – SHEN, L. – SHAN, L. 2015: The key causes of urban-rural conflict in China. *Habitat International*, 49:65-73.
- YU, A. T. W. – WU, Y. – ZHENG, B. –ZHANG, X. –SHEN, L. 2014: Identifying risk factors of urban-rural conflict in urbanization: A case of China. *Habitat International* 44:177-185.
- ZHANG, L. – ZHAO, S. X. 2003: Reinterpretation of China's under-urbanization: a systemic perspective. *Habitat International*, 27: 459–483.
- ZHANG, M. 2003: *China's Poor Regions: Rural–urban migration, poverty, economic reform, and urbanisation*. London: Routledge Curzon
- ZHUOYONG, CH. 2008: *Urbanization and Spatial Structure: Evolution of Urban System in China*. Institute of Developing Economies